

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

– вдосконалення та реалізація кластерних ініціатив, за активної підтримки та ідентифікації „точок зростання” регіональної економіки та зон підприємницької активності, в тому числі і в рамках міжрегіональної взаємодії.

Висновок. У цілому необхідно відзначити, що на сучасному етапі розвитку просторової економіки найбільш пріоритетним завданням владних структур є забезпечення раціональної просторової організації економіки, що є неодмінною умовою відтворювальних процесів, які сприяють сталому розвитку регіональних соціально-економічних систем і в цілому держави. При цьому основною домінуючою системою регіонального менеджменту є комплексне використання природно-ресурсного потенціалу окремих територій відповідно до спеціалізації системоутворюючих галузей просторової економіки. Зазначене завдання на практиці реалізується при безпосередній участі всіх владних інститутів, оскільки їх діяльність, так чи інакше, входить в автономну компетенцію управління певними територіями.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Ярош О.М. Особливості сучасного розвитку інтегральних міжобласних економічних районів України / Ярош О. М., Швець П. А., Бабко О. Л.; за наук. ред. Б. М. Данилишина. – Ніжин : Аспект-Поліграф, 2007. – С. 613–658.
2. Чиж В.І. Інвестиційна політика у глобальному вимірі: формування та реалізація: [монографія] / В. І. Чиж. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. Даля, 2011. – 192 с.
3. Чеканова Л.Г. Аналіз основних підходів до визначення проектних ризиків на підприємствах галузі / Л.Г. Чеканова, К.Д. Хрипливець // Научно-технический сборник. Коммунальное хозяйство городов. – 2010. – № 94. – С. 237-242.
4. Черник Н.Б. Еволюція системи регіонального планування /Н. Б. Черник// Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – Черкаси: ЧДТУ, 2013. – Вип. 34. – Ч. II. – С. 87–92.
5. Шлемко Д.В. Модель регіонального соціально-економічного утворення – об'єкта стратегічного управління / Д.В. Шлемко, С.А. Ревтюк // Соціально-економічні дослідження в перехідний період: зб. наук. пр. / НАН України, Інститут регіонального дослідження – Л., 2006. – Вип. 5: Інноваційно-інвестиційне забезпечення стратегії розвитку регіону. – С. 23.
6. Щодо удосконалення державної Стратегії регіонального розвитку України до 2015 р.: аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/ConTenT/arTicles/files/sTraTegiya_2015_a0536.pdf
7. Якість життя населення регіону: аналіз, прогнозування, соціальна політика: [монографія] / МОНМС України ; Одеськ. нац. екон. ун-т. – Одеса, 2012. – 316 с.
8. Шлемко Д.В. Модель регіонального соціально-економічного утворення – об'єкта стратегічного управління / Д.В. Шлемко, С.А. Ревтюк // Соціально-економічні дослідження в перехідний період: зб. наук. пр. / НАН України, Інститут регіонального дослідження – Л., 2006. – Вип. 5: Інноваційно-інвестиційне забезпечення стратегії розвитку регіону. – С. 23.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ

Пригодюк О.М., асистент кафедри інформатики та інформаційної безпеки Черкаського державного технологічного університету (Україна)

Пригодюк О.М. Використання методичних підходів до стратегічного управління регіональним розвитком

У статті розглянуто різні методики щодо використання інтегральних індикаторів соціально-економічного розвитку. Зокрема проаналізовано методи стохастичної комплексної оцінки, які дозволяють більш глибоко оцінити вплив і внесок окремих параметрів в розмір інтегрального показника. Розглянуто методику багатовимірного ранжування, яка полягає в порівнянні обраного показника по кожному з досліджуваних регіонів. Такий підхід характеризується простотою та наочністю, оцінка виходить більш достовірною. Досліджено використання традиційних методик або методів детермінованої комплексної оцінки. Традиційні методики спрямовані на отримання інтегрального показника шляхом проведення різних арифметичних дій з частковими показниками. Розглянуто значення інтегральних індексів, які розглядаються як коефіцієнт регіональної диференціації. За допомогою декомпозиції методик зведено матрицю оцінки розвитку соціально-економічних процесів у регіоні. Продемонстровано перелік показників, рекомендований для використання при здійсненні комплексної оцінки ефективності та результативності процесу соціально-економічного розвитку.

Ключові слова: інтегральний показник, індикатор, кореляція, варіація, індекс, методика, показник, статистичні дані.

Пригодюк Е.Н. Использование методических подходов к стратегическому управлению региональным развитием

В статье рассмотрены различные методики по использованию интегральных индикаторов социально-экономического развития. В частности проанализированы методы стохастической комплексной оценки, которые позволяют более глубоко оценить влияние и вклад отдельных параметров в размер интегрального показателя. Рассмотрена методика многомерного ранжирования, которая заключается в сравнении выбранного показателя по каждому из исследуемых регионов. Такой подход характеризуется простотой и наглядностью, оценка получается более достоверной. Исследовано использование традиционных методик или методов детерминированной комплексной оценки. Традиционные методики направлены на получение интегрального показателя путем проведения различных арифметических действий с частичными показателями. Рассмотрены значение интегральных индексов, которые рассматриваются как коэффициент региональной дифференциации. С помощью декомпозиции методик сведено матрицу оценки развития социально-экономических процессов в регионе. Демонстрировано перечень показателей, рекомендован для использования при осуществлении комплексной оценки эффективности и результативности процесса социально-экономического развития.

Ключевые слова: интегральный показатель, индикатор, корреляция, вариация, индекс, методика, показатель, статистические данные.

Przyodiuk O. The use of methodological approaches to strategic management of regional development

The paper considers different methods for the use of integrated indicators of socio-economic development. In particular stochastic analyzes of a comprehensive assessment allowing more deeply assess the impact and contribution of individual parameters in the integral index size. The method of multidimensional ranking, which is to compare the selected index in each of the studied regions. This approach is characterized by simplicity and clarity, is a more accurate assessment. Investigated the use of traditional techniques or methods determined integrated assessment. Traditional methods are aimed at achieving an integrated parameter through various arithmetic operations with partial indicators. The role of integral indices, which are considered as factor of regional differentiation. Using a matrix decomposition techniques built assessment of socio-economic processes in the region. Demonstrated list of indicators recommended for use in carrying out a comprehensive assessment of the effectiveness and efficiency of the process of social and economic development.

Keywords: integral index, indicator, correlation, variation, index methodology, index statistics.

Постановка проблеми. Загострення соціально-економічних проблем сьогодення, зумовлене спадом виробництва, фінансовою нестабільністю, зниженням соціального добробуту населення та ін., це потребує розробки та реалізації інструменту стратегічного управління для забезпечення сталого розвитку регіону. Наявність великої кількості даних, що враховуються при оцінці рівня соціально-економічного розвитку, з одного боку, і обмежені можливості інструментального апарату, аналізу узагальнення, набору різномірної інформації – з іншого, диктують необхідність використання інтегральних індикаторів соціально-економічного розвитку [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розробки теорії державного управління та регулювання складними соціально-

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

економічними системами присвячені праці таких відомих українських та зарубіжних учених, як Л. Антоненко, В. Бабич, Г. Балабанов, С. Бандур, Б. Буркинський, З. Варналії, А. Гальчинський, В. Гесць, Б. Данилишин, С. Дорогунцов, М. Долішний, Ф. Заставний, Т. Заяць, С. Злупко, Б. Кваснюк, О. Лапко, Е. Лібанова, Ю. Павлов, В. Паламарчук, В. Поповкін, В. Куценко, І. Лукінов, В. Піла, Д. Стеченко, В. Точилін, М. Чумаченко, А. Федорищева, С. Глазев, Х. Гізатуллин, А., Гранберг, В. Лексін, Д. Львов, А. Татаркін та ін. У вказаних працях обґрунтовані програмно-цільові, сценарні підходи до розробки програм регіонального соціально-економічного розвитку.

Виділення невирішеної проблеми. В даний час постає невирішена проблема, яка полягає в соціальній напруженості територій регіонів. Під соціальною напруженістю розуміється багатогранний соціальний феномен, що формується на основі незадоволення населення своїм соціальним, економічним і політичним становищем, 4 характеризує динаміку особливого соціального стану частини суспільства і функціонує під впливом як домінуючих тенденцій розвитку суспільства, так й особливих умов та обставин. Тому постає необхідність в комплексній оцінці рівня і якості життя населення на основі системи соціальних індикаторів. Одним з важливих показників, що характеризують якість життя населення є інтегральний індикатор, що оцінює рівень соціальної напруженості територій регіонів [2, с.4].

Мета роботи. Мета дослідження полягає в розробці економіко-математичної моделі інтегрального індикатора, який забезпечує ефективне управління соціально-економічним розвитком території. Наукові дослідження, що пов'язані з оцінкою рівня соціально-економічного розвитку, використовують методики: експертно-статистичні методи і методи компонентного аналізу, методика багатовимірної шкали, метод детермінованої комплексної оцінки та інші.

Результати дослідження. Ефективність управління соціально-економічною системою регіону багато в чому залежить від можливості вимірювання рівня соціально-економічного розвитку регіону для виявлення пріоритетних напрямків і резервів зростання і прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Для обчислення інтегральних індикаторів використовуються різні методики. Методи стохастичної комплексної оцінки (експертно-статистичні методи і методи компонентного аналізу) дозволяють більш глибоко оцінити вплив і внесок окремих параметрів в розмір інтегрального показника. До таких методів можна віднести: факторний, кластерний, кореляційний аналіз, які застосовуються в статистиці.

Перевагами подібних методів є високий ступінь наукового опрацювання (в першу чергу, математичного аналізу), можливість виявлення глибоких і нетривіальних залежностей, отримання досить несподіваних результатів. Серед недоліків можна відмітити необхідність застосування громіздкого (трудомісткого) математичного аналізу або спеціального програмного забезпечення.

Крім того, використовують методики багатовимірного ранжування (багатовимірної шкали), які полягають в порівнянні значень обраного показника по кожному з досліджуваних регіонів з яким-небудь цільовим пороговим нормативним значенням досліджуваного показника по групі порівнюваних об'єктів. Якщо значення показника перевищує встановлену величину (норму, еталон), регіон за цією ознакою визнається благополучним, якщо ні – то неблагополучним [3, с. 320].

Позитивною стороною методик багатовимірного ранжування є простота і наочність. Різка випадання окремих показників із загального контексту нівелюється, відповідно, комплексна оцінка виходить більш достовірною. Негативною стороною є складність отримання однозначних результатів при значному числі часткових показників (критеріїв) та елементів досліджуваної сукупності. Не представляється можливим наочно визначити вплив кожного часткового показника на кінцеву інтегральну оцінку. При кількості часткових показників (критеріїв) більше трьох втрачається наочність процесу дослідження.

Часто використовують традиційні методики або методи детермінованої комплексної оцінки. Дана група методик включає такі методи: метод сум, метод геометричної, середньої, метод коефіцієнтів, метод суми рангів, метод відстаней і їх варіації. Всі перераховані методи дозволяють проводити порівняння різних об'єктів. Традиційні методики спрямовані на отримання інтегрального показника шляхом проведення різних арифметичних дій з частковими показниками, отриманими за допомогою обробки статистичної інформації, що характеризує окремі сторони досліджуваних об'єктів.

Позитивною стороною даної групи методів є можливість побудови рейтингів за різними частковими показниками не тільки в порівнянні один з одним, але і з попередніми періодами (оцінка динаміки) і з еталонними значеннями показників. Методи прості в застосуванні і не вимагають розробки складних програмних продуктів або значних трудовитрат. Недоліком є можливість отримання недостовірних результатів. Відставання за окремими показниками може бути перекрито за рахунок інших показників, що також може призвести до завищення (заниження) інтегральної оцінки.

Для отримання адекватного результату за допомогою традиційних методик необхідний візуальний аналіз і контроль економічного змісту з боку дослідника. Досить часто при міжрегіональних порівняннях використовують моделі, що передбачають зважене підсумовування, що враховує значимість різних характеристик соціально-економічного розвитку.

При побудові інтегрального показника рівня соціально-економічного розвитку на результуюче абсолютне значення показника будуть впливати три основні чинники:

- вибір бази для порівняння;
- вибір звітних статистичних показників, на базі яких має бути сформований інтегральний показник;
- вибір способу інтеграції окремих часткових характеристик в зведену характеристику рівня соціально-економічного розвитку (вид моделі, її постійні параметри) [4].

При виборі бази для порівняння необхідно враховувати особливості інтегральних показників, які можуть бути оцінені адекватно лише в порівнянні з базою (основою). При спробах конкретизації підходів до вибору бази для порівняння чітко простежуються такі підходи, засновані на:

- оцінці ступеня відповідності досягнутих характеристик соціально-економічної системи рівню цільових орієнтирів;
- оцінці рівня соціально-економічного розвитку регіону в порівнянні, тобто досягнення найкращих значень показників порівняно з іншими регіонами;
- оцінці ступеня відхилення поточних характеристик соціально-економічного розвитку від відповідних характеристик року, обраного за базу для порівняння.

Внаслідок того, що більшість показників, які використовуються для оцінки соціально-економічного розвитку регіону, є взаємопов'язаними, доцільно виключити з розгляду ті, між якими існує дуже високий рівень тісноти кореляційного зв'язку, тобто які мають лінійну залежність, що допоможе уникнути дублювання та кратності розгляду численних показників та дасть змогу сформулювати їх мінімальний релевантний набір [5].

Інтегральні показники рівня соціально-економічного розвитку розраховуються за формулою:

$$I_n = N \sum_{j=1}^p w_j * x \tag{1}$$

де N – розмірність шкали інтегрального показника;

w – вагові коефіцієнти, сума яких дорівнює 1;

x – набір нормованих показників (приведених до шкали [0,1]), які характеризують компоненти якості життя.

При застосуванні цієї формули необхідно мати на увазі, що вона більш-менш коректно характеризує тільки наявний в регіоні рівень розвитку.

Можливий різний ступінь інтеграції узагальнюючого показника – від статистично ресстрованих звітних показників, що мають «синтетичний» характер (величина середньодушових витрат, середня тривалість життя, рівень безробіття чи злочинності тощо) до

**ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ
ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА**

інтегрального показника вищого рівня, що синтезує в собі всі основні (часткові) аспекти соціально-економічного розвитку.

Для оцінки міжрегіональних і внутрішньорегіональних відмінностей застосовуються такі методичні підходи. Одним з найбільш часто використовуваних методів є розрахунок показника розмаху (або амплітуди) варіації, що представляє собою різницю між максимальним і мінімальним значенням ознаки з наявних у досліджуваній сукупності. Широко використовується показник відносного співвідношення даних показників. Співвідношення граничних (мінімального і максимального) значень інтегральних індексів розглядається як коефіцієнт регіональної диференціації:

$$I_p = \frac{\Pi_p \min}{\Pi_p \max} \quad (2)$$

де I_p – значення інтегрального індексу;

$\Pi_p \min$ – граничний показник $\min$;

$\Pi_p \max$ – граничний показник $\max$.

Можна також використовувати відношення абсолютного розмаху варіації до середнього значення індикатора.

Використовують також індекси локалізації шляхом порівняння значення індикатора для даного регіону та середнього значення індикатора у розглянутій сукупності. Індекси локалізації дозволяють оцінити те, як окремо виглядає досліджуваній об'єкт на тлі загальної сукупності підсистем регіону, а також отримати відомості для визначення спрямованості міжрегіональних зв'язків і можливих пріоритетів у розвитку регіону.

Сучасні розробки спираються на досить широкі трактування соціальних індикаторів і мають чітко виражену практичну спрямованість. Тут соціальним індикаторам відведена роль орієнтирів соціальної політики. Системи соціальних індикаторів повинні чітко відстежувати вплив на населення складних взаємодій урядової політики і динамічного соціального середовища.

При розробці методики комплексної оцінки необхідно врахувати, що соціальні індикатори повинні відповідати певним вимогам. У спеціальній літературі, присвяченій цій темі, наводяться такі приклади завдання аналізу та управління, при вирішенні яких використовуються інтегральні індекси якості життя населення [6, с.85]:

- показники ступеня досягнення цілей в управлінні соціально-економічним розвитком регіону;
- вимірювання фізичного здоров'я суспільства за допомогою індикаторів типу «індекс здоров'я», «якість населення», «індекс розвитку людського потенціалу»;
- індикатори соціальної напруженості, рівня корупції, соціальної патології, майнової диференціації населення, в проблемі аналізу та управління соціально-політичним здоров'ям суспільства;
- інтегральні індекси при ідентифікації проблеми оптимізації адресності соціальної допомоги малозабезпеченим верствам населення;
- міжрегіональні зіставлення і рейтинги, їх використання у вдосконаленні механізмів управління;
- вивчення якості життя індивідуума.

У західних дослідженнях поєднуються об'єктивні (статистичні) і суб'єктивні виміри, засновані на регулярних масових опитуваннях населення або оцінках експертів. Такі компоненти, як соціальні зв'язки, сімейні цінності, політична та соціальна стабільність можуть оцінюватися тільки суб'єктивно, так як об'єктивних критеріїв не існує. Для регіонів України використання суб'єктивних оцінок не завжди представляється можливим – для цього потрібні регулярні соціологічні обстеження, репрезентативні для кожного регіону країни. Найчастіше використовують об'єктивні (статистичні) дані, хоча з їх допомогою можна виміряти далеко не всі компоненти якості життя населення.

При оцінці якості життя населення українських регіонів використовуються такі індекси як: індекс розвитку людського потенціалу та кризовий індекс якості життя, інтегральні індекси якості життя населення та ін. [7, с.275].

Що стосується оцінки міжрегіональних порівнянь якості життя населення, потрібно сказати, що процедури оцінки методично недостатньо розроблені. Наявні методики для міжрегіональних порівнянь мало застосовні для оцінки внутрішньорегіональних відмінностей.

У науковій літературі та практиці регіонального управління в Україні внаслідок значної регіональної диференціації, складності та багатоплановості завдань немає єдиної і загально визнаної методики для комплексної оцінки якості життя населення регіонів. Оцінка внутрішньорегіональних відмінностей якості життя населення в регіонах в більшості випадків проводиться в межах загальної оцінки рівня соціально-економічного розвитку регіонів, що включають складовою частиною лише окремі показники якості життя. Система показників якості життя населення в методиках при цьому значно варіюється, проте автор пропонує шляхом декомпозиції методик, підібравши оціночні показники, і визначивши для них критерії, звести в матрицю оцінки розвитку соціально-економічних процесів у регіоні (табл. 1).

Таблиця 1

Матриця оцінки розвитку на основі декомпозиції методик*

Оціночні показники	Загальні критерії	Значення показників для регіону
Кількість компонентів в структурі показника, що характеризують якість життя, при наявності структури інтегрального показника	+	Загальна кількість компонентів
Кількість показників соціальної спрямованості	+	Загальна кількість показників – не більше 8
Визначення ваги компонентів	- + -	Е – експертним шляхом; С – шляхом соціального опитування; Р – розрахунковим способом
Спосіб формування інтегрального показника	- - +	АЗ – адитивна зв'язка; ПР – підсумовування рангів; ПБ – підсумовування балів
Спосіб нормування показників	- + +	ЛМ – лінійне масштабування; Ср – співвідношення зі середнім значенням по регіонам; БШ – приведення за шкалою балів
Можливість порівняння в динаміці	+	Кількість років для порівняння – не менше 3
Вид даних показників розвитку регіону	+ +/- +/-	АД – статистичні дані; С – суб'єктивні; Е – експертні
Інтерпретація отриманих результатів	+ +	Р – ранжування; Т – типологія

„+” – повна відповідність; „-” – на даний період немає відповідності; „+/-” – може відповідати, а може і не відповідати.

*Складено автором

**ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ
ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА**

Дані оціночні показники відповідають практично всім вимогам, що пред'являються до загальної концепції визначення мети, якою керуються органи регіонального управління. Будучи індикативними показниками діяльності органів регіонального управління, вони покликані вирішити ряд завдань: здійснення регіональних з'єднань і формування рейтингів, а також їх використання у вдосконаленні механізмів управління; використання як показника ступеня досягнення цілей управління; використання в проблемі оптимізації адресності соціальної допомоги малозабезпеченим верствам населення; використання як індикатора соціальної напруженості, соціально-політичного здоров'я суспільства та ін.

Інформаційним забезпеченням є офіційні дані Державної служби статистики України [8]. Матриця оцінки розвитку соціально-економічних процесів у регіоні на основі декомпозиції методик дозволяє характеризувати кожен показник, що відображає якість життя населення, а також підбирати загальні критерії для всіх регіонів. Оцінка інтегральних характеристик якості життя населення ведеться за кожною з наступних аналізованих синтетичних категорій: якість населення, рівень добробуту, якість соціальної сфери.

Частковий рейтинг соціального розвитку регіону визначається рейтингами демографічного стану, стану сфери освіти, охорони здоров'я, культури та житлових умов, які в свою чергу включають показники, що характеризують: демографічний стан, освіту, охорону здоров'я, культуру, житлові умови.

Матриця, складена на основі декомпозиції методик, достатньо проста в застосуванні і не настільки інформаційно завантажена, проте в ній враховані не всі показники, що характеризують рівень соціального розвитку регіону.

При оцінці ефективності та результативності процесу соціально-економічного розвитку автор вважає, що доцільно використовувати такі блоки показників:

- економічний, що відображає економічний потенціал регіону та рівень його розвитку;
- соціальний, що характеризує демографічний потенціал і рівень життя населення регіону. Соціальні та економічні показники характеризують ефективність і результативність процесу соціально-економічного розвитку у взаємозв'язку і доповнюють один одного.

При визначенні ефективності та результативності процесу соціально-економічного розвитку пропонується використовувати як вартісні показники, що відображають витрати або доходи від об'єктів управління (ефективність), так і натуральні показники, що відображають рівень задоволення потреб населення в різних благах (результативність) [9].

Використання набору показників дозволяє зробити комплексну оцінку ефективності та результативності процесу соціально-економічного розвитку регіону, відповідаючи наступним вимогам: репрезентативності (відображають зазначені характеристики повно і адекватно, в тому числі в просторі (врахування об'єктивних умов господарської діяльності) і в часі (фіксація не тільки моментного зрізу з використанням статистичних показників, але і динаміки ситуації за допомогою індексів)).

Побудова рейтингів може ґрунтуватися на статистичних даних, на результатах дослідження громадської думки за допомогою соціологічних опитувань і на думках експертів. Однак метод експертних оцінок може бути суб'єктивним, оскільки залежить від кваліфікації та складу залучених експертів. Метод соціологічних опитувань населення в нашому випадку досить складний у застосуванні, тому що:

- важко виявити думку репрезентативної частини населення, що проживає на досліджуваних територіях;
- він вимагає значних фінансових витрат і великої кількості залучених фахівців.

У нашому дослідженні перевага надана аналізу статистичних та фінансових даних, оскільки вони досить повно і об'єктивно характеризують соціально-економічний розвиток конкретного регіону, але в той же час для виявлення показника рівня якості життя населення ми все-таки використовували метод соціологічного опитування.

На підготовчому етапі моніторингу сталого розвитку соціально-економічних процесів у регіоні здійснюється робота з необхідною інформацією, її систематизація та диференціація, визначається кругом даних, що характеризують соціально-економічний розвиток. Принципове значення на даному етапі має вибір (відбір) показників, так як на їх основі буде згодом здійснюватися оцінка ефективності та результативності процесу соціально-економічного розвитку. Широта і параметри емпіричної бази обраних показників визначають репрезентативність і адекватність оцінки ефективності та результативності процесу соціально-економічного розвитку.

Ґрунтуючись на положеннях сучасної теорії державного та регіонального управління та практичному досвіді, сформованому в ряді регіонів країни, при оцінці ефективності та результативності процесу соціально-економічного розвитку, автор вважає, що доцільно використовувати такі блоки показників [10, с.6].

- економічний, що відображає економічний потенціал регіону та рівень його розвитку;
- соціальний, що характеризує демографічний потенціал, рівень життя населення.

Соціальні та економічні показники характеризують ефективність і результативність процесу соціально-економічного розвитку у взаємозв'язку і доповнюють один одного. Перелік показників, рекомендованих для використання при здійсненні комплексної оцінки ефективності та результативності процесу соціально-економічного розвитку, наведено в таблиці 2.

Таблиця 2

Показники, рекомендовані для використання при комплексній оцінці результативності процесу соціально-економічного розвитку регіону*

№	Найменування показника	Позначення
Економічний розвиток		
1	Індекс промислового виробництва	%
2	Темп зростання/зниження обсягу інвестицій в основний капітал	%
3	Темп зростання /зниження зареєстрованих господарюючих суб'єктів	%
4	Частка прибуткових організацій в загальному обсязі	%
5	Темп зростання/зниження обсягу платних послуг населенню	%
6	Темп зростання/зниження виробництва сільськогосподарської продукції	%
7	Обсяг валової виручки за видами економічної діяльності у розрахунку на одну особу	грн.
8	Динаміка оподатковуваних і неоподатковуваних доходів місцевих бюджетів	%
9	Бюджетна забезпеченість у розрахунку на одну особу	грн.
10	Частка капітальних витрат в загальному обсязі витрат місцевих бюджетів	%
11	Відношення доходів до витрат місцевих бюджетів	%
12	Рівень дотаційності місцевих бюджетів	%
13	Частка першочергових витрат в загальному обсязі витрат місцевих бюджетів	%
14	Відношення отриманих кредитів до доходів місцевих бюджетів	%
15	Динаміка витрат місцевих бюджетів на утримання апарату управління	%
16	Питома вага видатків на утримання органів місцевого самоврядування в загальному обсязі видатків місцевих бюджетів	%
17	Динаміка простроченої кредиторської заборгованості бюджетних установ	%
18	Питома вага простроченої кредиторської заборгованості по виконанню зобов'язань перед громадянами в доходах місцевих бюджетів	%

**ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ
ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА**

Соціальний розвиток		
19	Темп зростання / зниження чисельності населення	%
20	Частка працездатного населення в загальній чисельності населення	%
21	Середньомісячна заробітна плата	грн.
22	Темп зростання середньомісячної заробітної плати	%
23	Забезпеченість населення житлом	кв.м
24	Темп зростання / зниження введення в дію житлових будинків	%
25	Забезпеченість установами культурно-розважального типу	одиниць
26	Рівень витрат на соціальну сферу	грн.
27	Рівень безробіття	%
28	Темп зростання / зниження безробіття	%
29	Кількість зареєстрованих злочинів	%
30	Частка старого та аварійного житлового фонду	%
31	Динаміка чисельності працівників бюджетної сфери	%

* Складено автором

Таким чином, для комплексної оцінки ефективності та результативності управління соціально-економічним розвитком регіону пропонується використовувати 30 показників: 18 – характеризують економічний, 12 – соціальний розвиток регіону.

Висновки та пропозиції. Таким чином, в сучасних умовах процеси стратегічного управління розвитком регіону на основі соціально-економічних програм не відповідають інноваційному етапу розвитку, сьогодні саме стратегія управління розвитком регіону на основі соціально-економічних програм виступає однією з ключових умов забезпечення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку за рахунок використовуваних трудових і матеріальних ресурсів, виробничих та управлінських технологій, вироблених продуктів і послуг, які ініціюють оновлення теоретико-методичного та прикладного інструментарію, що формує соціально-економічні програми. Методичні підходи до формування соціально-економічних програм як інструменту стратегічного управління розвитком регіону повинні бути адекватні його цілям з урахуванням регіональних особливостей. Використання цих методичних підходів дає можливість виявляти ключові показники ефективності, що дозволяють забезпечити достовірність рівня оцінки соціально-економічного розвитку регіону.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

9. Дейнека О. Г. Регіональний аспект диспропорцій соціально-економічного розвитку України // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики.– 2009.– № 1(5). [Електронний ресурс].– Режим доступу : www.nbu.gov.ua/portal/.../Deyneka.pdf
10. Андренко О.А., Мордовцев О.С. Використання моделі інтегрального індикатора для оцінки рівня соціальної напруженості адміністративного району // Сборник научных трудов "Вестник НТУ "ХПИ" : Актуальні проблеми управління. – №62. – 2011. С. 3-8.
11. Петкова Л.О. Сучасна парадигма регіонального розвитку національної економіки / Розвиток України в контексті актуальних соціально-економічних проблем : монографія / авт. кол. за ред. д.е.н., проф. Пустовійта Р.Ф. – Черкаси : ТОВ «МАКЛАУТ», 2013. – С. 316-335.
12. Качала Т.М. Соціально-економічні проблеми розвитку регіонів: методологія і практика: [монографія] / Качала Т.М.; за ред. проф. Б. М. Данилишина. – Черкаси: ЧДТУ, 2006. – 315 с.
13. Глинский В.В., Ионин В.Г. Статистический анализ: Учебное пособие. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФАР-М; Новосибирск: Сибирское соглашение, 2002. – 241 с.
14. Бондаренко В.М. Региональные социально-экономические системы и их роль в общественном развитии в условиях глобализации и регионализации / В.М. Бондаренко / Сельское хозяйство-проблемы и перспективы. Экономика (вопросы аграрной экономики) Сборник научных трудов государственного аграрного университета. – Гродно, 2013. – Т. 18. – С.83-98.
15. Березина О. Ю. Оцінювання якості життя населення регіону / О. Ю. Березина // Механізми підвищення ефективності управління функціонуванням регіональної економіки: зб. наук. пр. ДонДУУ. – Донецьк: ДонДУУ, 2013. – Т. XIV. – С. 262-282.
16. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.ukrstat.gov.ua>
17. Фомин Г.П. Методы и модели линейного программирования коммерческой деятельности: Учебное пособие для вузов/Г.П. Фомин. - М.: Финансы и статистика, 2000. — 172 с.
18. Жаліло Я.А. Післякризовий розвиток економіки України / Я.А. Жаліло, Д.С. Покришка, Я.В. Белінська [та ін.] // К.: НІСД, 2011. – 66 с., с. 6.

**ОСОБЛИВОСТІ ДИНАМІКИ ТА СТРУКТУРНИХ ХАРАКТЕРИСТИК МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ В
КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ**

П'ятковська О.Р., к.е.н., науковий співробітник Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка» (Україна)

П'ятковська О.Р. Особливості динаміки та структурних характеристик міжнародної міграції в Україні в контексті забезпечення економічної безпеки держави

У статті розглянуто структуру міграційних потоків до України та з неї без врахування особливостей міграції, зумовленої окупацією Криму та війною на території Східної України. Розглянуто основну двовекторність зовнішньої міграції з України та непропорційність чисельності українських мігрантів у світі за регіонами призначення. На основі співставлення та порівняння результатів двох загальнодержавних вибіркового обстежень зовнішньої трудової міграції прослідковано трансформації міграційних тенденцій, зокрема вікові зміни у складі трудових мігрантів та країн призначення, а також виділено регіональні особливості міграційної активності населення України. Проаналізовано структуру імміграційних потоків до України, окрему увагу приділено потокам біженців, нелегальним іммігрантам та чисельності осіб, що отримали право постійного проживання поза міграційною квотою. Це дозволило виокремити основні загрози економічній безпеці держави та окреслити пріоритетні сфери регулювання міжнародної міграції в Україні.

Ключові слова: міжнародна трудова міграція, міграційні потоки, економічна безпека держави, міграційні тенденції, біженці.

Пятковская О.Р. Особенности динамики и структурных характеристик международной миграции в Украине в контексте обеспечения экономической безопасности государства

В статье рассмотрена структура миграционных потоков в Украину и из нее без учета особенностей миграции, обусловленной оккупацией Крыма и войной на территории Восточной Украины. Рассмотрена основная двухвекторность внешней миграции из Украины и